

Viktorija Urbonaitė

Sveiki, čia tinklalaidė „Postūmis: Dialogai švietimo pažangai“, prie mikrofono Viktorija Urbonaitė ir prie kitų trijų mikrofonų irgi yra žmonių, ir aš tuoj pat juos pristatysiu, jas. Šiandienos pokalbio tema – „Įtraukti per ryšį. Kodėl taip svarbu kūrybiškumas?“ Ir mes šiandien pasikalbėsime apie tą kūrybiškumą, kuris tikrai turi tokią patikrintą naudą mokinių akademiniam pasiekimams ir dėmesio sutelkimui, ir saviraiškai, ir socialiniam elgesiui klasėje, žaidimų aikštelėse, kalbos vystymuisi, skaitymo įgūdžių plėtrai. Visokie tie užsiėmimai – teatro, šokio, dailės, literatūros ir kitų kultūros, ir meno krypčių, tos veiklos gali sumažinti netgi emocinį sunkumą visokiausių poveikį. Tačiau yra visokiausių niuansų ir tuos niuansus, ir tas plonybes mes kartu pagvildinsime su trim fantastiškom pašnekovėm, ir aš noriu jas pristatyti. Tai yra daktarė Birutė Banevičiūtė. Sveiki, Birute.

Birutė Banevičiūtė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Birutė yra choreografė, šokio teatro „Dansema“ meno vadovė, socialinių mokslų daktarė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentė, teatrų vaikams ir jaunimui asociacijos „Asitežas“ valdybos pirmininkė. Teisingai pristačiau?

Birutė Banevičiūtė

Taip.

Viktorija Urbonaitė

Gerai. Tada prie kito mikrofono yra Giedrė Subotinaitė. Sveiki.

Giedrė Subotinaitė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Giedrė yra šokio teatro „Dansema“ direktorė, šokėja, choreografė, pedagogė ir Vilniaus Šilo ugdymo centro neformaliojo ugdymo šokio mokytoja, ir Karolina Zakaruskaitė.

Karolina Zakaruskaitė

Sveiki.

Viktorija Urbonaitė

Karolina yra įtraukiojo ugdymo ekspertė Tūkstantmečio mokyklų programoje, viešosios įstaigos „Rūpestinga kultūra“ įkūrėja, psichikos sveikatos menų festivalio „Ryšiai“ organizatorė. Ir jinai turi brolių su Dauno sindromu. Teisingai?

Karolina Zakaruskaitė

Viskas labai teisingai. Du brolius, iš tiesų, bet šiandienos pokalbyje svarbiau apie tą vieną kalbėti, man atrodo.

Viktorija Urbonaitė

Gerai. O koks tavo brolio vardas?

Karolina Zakarauskaitė

Kasparas, o kito Kajus.

Viktorija Urbonaitė

Gerai, tai broliam linkėjimai. Tai šiandien noriu pradėti mūsų pokalbį apie tą nuostatų kaitą. Kas tas yra kūrybiškumas, kurį mes įtraukiame į ugdymą? Kam jis yra reikalingas ir ar reikalingas? Čia klausimas visoms.

Birutė Banevičiūtė

Daug čia sąvokų – ir kultūrinis ugdymas, ir kūrybiškumas, ir įtraukumas. Aš galbūt norėčiau truputėlį sukonkretinti, nes vis tik esu šokio meno atstovė ir kūrybiškumą daugiau matau ir naudoju būtent per šokio prizmę. Bet kokių atveju, kūrybiškumas – tai labai svarbi šiaip asmens savybė. Ir, žinoma, kad dabar pasikeitusios tos ir bendrosios programos, ir apskritai nuo seno jau labai kalbame apie kūrybiškumą kaip kompetenciją žmogaus, kuri leidžia jam sėkmingai gyventi. Tai to kūrybiškumo yra labai įvairių pasireiškimų. Vienas iš jų tai yra originalūs sprendimai, kitokie negu daugumos, labai lankstus mąstymas, protas, radimas įvairių naujų sprendimų. Daug ten tų apraiškų to kūrybiškumo yra, bet dažniausiai galbūt kasdieniame gyvenime, tai mes galvojame apie žmogų, kuris vat, na, sėkmingai galėtų gyventi savo tokį asmeninį gyvenimą ir profesinį gyvenimą, nes visur to kūrybiškumo reikia. Visi ir darbdaviai reikalauja, ir visi nori, kad darbuotojai būtų iniciatyvūs. Inicijatyva yra irgi viena iš kūrybiškumo apraiškų, bet visada yra tas „bet“. Kūrybiškumą mes labai deklaruojame, kad norime ugdyti, bet labai dažnai ugdymo praktikoje arba net ir namuose, šeimose mes labai nemėgstame kai vaikai daro nestandartinius sprendimus arba suranda kokias nors detales, kurių mes visai nenorime, kad jie surastų. Tai čia ir iškyla didysis paradoksas, kad būtent nestandartiniai sprendimai ir rodo kūrybiškumą. Vaikas jeigu kažką kūrybiškai beišskodamas, bekurdamas, kažką tai bedarydamas sulaužo ar pats nukrenta, ar dar kažką, tai mes labai esam nepatenkinti ir pergyvename, ir sakome: „nedaryk šitaip“. Suvokiant šitą paradoksą, kad mes jeigu norime, kad vaikai būtų kūrybiški, tai mes turime duoti jiems laisvės veikti nestandartiškai ir tada svarbiausia yra priimti tuos nestandartinius jų sprendimus ir su jais kažkaip tvarkytis. Tai čia tada jau suaugusių yra toks požiūris kaip tuos sprendimus tų vaikų priimti. Ir, žinoma, visada norisi vaikus apsaugoti, kad tie sprendimai jų nenuvestų link jų susižalojimo netyčia, nukrenta, kažką ir susilaužo, arba kitų aplinkinių žmonių sužalojimo. Tai čia vat besaugant tuos vaikus nuo įvairių pavojų, mes dažnai tą kūrybiškumą ir užgniaužiame dar labai ankstyvose stadijose.

Viktorija Urbonaitė

Sakykit, ar skiriasi tas kūrybiškumas, kurį mes taikome ugdyme, kai mes kalbame apie vaikus, turinčius negalią ar kažkokiam spektre esančius, ir tiesiog kasdienybėje? Ar tai yra kažkoks kitoks tas kūrybiškumas?

Birutė Banevičiūtė

Dabar negaliu taip pasakyti ar kitoks. Man atrodo, kad kiekvieno žmogaus yra kitoks kūrybiškumas, nes jis pasireiškia kažkokioje konkrečioje labai veikloje. Nėra taip, kad žmogus būtų kūrybiškas visose visose absoliučiai veiklose. Jis kažkur gali būti tiesiog tas, kuris laikosi taisyklių ir kažką veikia, ir labai visi tuo patenkinti, o kitose srityse jisai gali būti labai toks priimantis tokius labai nestandartinius sprendimus. Tai aišku, kad galbūt vaikų su negalia tas kūrybiškumas, jisai galbūt iš dalies yra limituotas. Vėlgi jeigu mes lyginsime su tais... Na, čia vėlgi, labai su sąvokom yra sudėtinga – kaip įvardinti tuos, kurie nėra su negalia, kaip čia pasakyti? Tai ten galbūt kažkokie tai mažesni vaikų atradimai, kurie jiems gali atrodyti labai didžiuliai. Paėmus juostelę suktis aplink save vaikui su negalia, kuris to nedarė niekada ir padarė, tai čia jau labai didelis iš jo kūrybiškumas, nes jis pats sukasi taip, kaip jis nori, o ne taip, kaip ten jam mokytojas rodo. Tai lyginant su vaikais tokio pat amžiaus, neturinčiais tų negalių, tai gali atrodyti kaip toks eilinis, niekuo neišsiskiriantis veiksmas. Tai galbūt čia, sakyčiau, tiksliai lyginant galima pamatyti tuos skirtumus.

Viktorija Urbonaitė

Giedre, kaip jūs išgyvenate tą kūrybiškumą tose skirtingose situacijose?

Giedrė Subotinaite

Tai išgyvenu per savo personalinę patirtį, matydama ir žiūrėdama, ir, aišku, aš galbūt tuos uždedu tokius irgi filtrus, kad kaip atrodo, kaip turėtų būti tas kūrybiškumas pagal mane. Bet jeigu aš jį nuimu ir žiūriu tiesiog į mokinį, ką jis tuo metu spontaniškai sukuria, tą dieną, tuo momentu, pagal savo nuotaiką, tai gali būti labai labai mažas įvykis arba mažas, jeigu kalbėsime apie šokio užsiėmimus, mažas kažkoks įsitraukimas, kur jisai spontaniškai kuria judėjimą ar tai šokį. Tai čia, kaip Birutė paminėjo, svarbu nelyginti su kuo ta kūryba, kaip ir bet kokį paėmus, net ir tarp mūsų, žmonių paprastų, jeigu mes kuriame. Dar galbūt paminėčiau jeigu toj kūryboj jis yra atsipalaidavęs ir tam tokiam džiaugsmo procese, tai čia man yra svarbiausia, kas ten jame vyksta.

Viktorija Urbonaitė

Karolina, kaip atrodo tas kūrybiškumas šiandien? Mes labai tikimės iš kiekvieno žmogaus tokio kūrybiškumo, bet kas yra Tūkstantmečio mokyklų perspektyvoje tas kūrybiškumas?

Karolina Zakaruskaitė

Tai čia man atrodo labai svarbu, jeigu iš įtraukiojo pusės kalbėti ir atsakant, gal grįžtant šiek tiek dar prie to pirmojo klausimo – koks yra skirtumas? Tai, kad vaikams, mokiniams su negalia tas kūrybiškumas turbūt kol kas vis dar yra mažiau prieinamas.

Viktorija Urbonaitė

O kodėl?

Karolina Zakaruskaitė

Ta teisė į saviraišką, teisė į tą kūrybiškumą, į tą procesą, į tą ieškojimą vis dar yra šiek tiek mažiau prieinama. Priežasčių to iš tiesų yra daug. Tai čia mes galime kalbėti ir apie nesudėtingumą,

nepažinimą. Net jeigu visuomenėje žmonių, paveiktų negalios, ar jų artimųjų, mes kalbame čia apie maždaug ketvirtį visuomenės, net jeigu tai yra tokia didelė visuomenės dalis, bet dėl egzistavusių sistemų, švietimo sistemų ir panašiai, vis tiek mes gyvename atskirtyje. Tai daug žmonių gyvena atskirtyje, tai to susidūrimo nėra daug. Kalbant apie tą atskirtį, tai priežastys turbūt yra tokios istorinės ir panašiai.

Viktorija Urbonaitė

Ir skaudžios labai.

Karolina Zakarauskaitė

Taip. Taip, taip, bet man atrodo, kad šiandien kur esame, kad kultūriniai tie metodai, jie gali tapti dalimi sprendimo. Jie gali pasiūlyti tą susitikimą, kurio mums reikia, man atrodo, tam, kad įveiktume neigiamas nuostatas. Neigiamos nuostatos kyla iš to nežinojimo, nepažinimo, nesusidūrimo. Mes kažko nepažįstam. Aš gyvenu visai kitoje realybėje. Mano problemos visai kitokios. Pažinti iššūkius, kurie kyla šeimai, kurioje, pavyzdžiui, auga neverbalus jaunuolis man gali būti sunku. Mes galime žiūrėti filmus, galime susitikti, tie kultūriniai metodai gali tapti susitikimo tokiu kaip priemone. Taip, tai aš tikiu, kad mes daugiau dar šiandien apie tai pakalbėsime. O dar grįžtant prie priežasčių, tai gal čia nukirpt šitą momentą.

Birutė Banevičiūtė

Aš, jeigu galima, norėčiau dar papildyti. Man atrodo dar ir labai svarbus dalykas, ką ir Giedrė minėjo, apie tuos filtrus, kitaip sakant, yra labai daug išankstinių lūkesčių.

Viktorija Urbonaitė

O kieno tie lūkesčiai?

Birutė Banevičiūtė

Suaugusių. Ir vat irgi ką Karolina mini, kad tie lūkesčiai yra mūsų įsitvirtinę labai visuomenėje. Bendrai valstybėje, visuomenėje, švietime ir kaip bebūtų keista, nors švietimas iš vienos pusės labai yra ta sistema valstybėje, kuri judina pažangą, bet tuo pačiu metu yra labai ir inertiška sistema, kuri saugo tradicijas. Tai dėl to vat švietimo ir būna tai, kad yra švietime lyderių, kurie, sakykime, uždega, veda kažkur, sako, bet yra labai didelė švietimo bendruomenė, kuri dar labai laiko tą tradiciją ir sako – „Vat taip ten buvo gerai, viskas ten anksčiau buvo gerai. Ko čia dabar išsigalvojate? Nieko čia nereikia keisti.“ Tai va tie lūkesčiai ateina iš to įsivaizdavimo ir netgi, sakyčiau, čia irgi tokio vos ne viduramžiško požiūrio į žmogų, kad jis yra kaip ir pilka masė, arba iš to sakykime sovietinio kažkokio tai mąstymo, kur tai yra pilka masė, kuri turi vykdyti įsakymus, nurodymus, kitaip sakant, va tos instrukcijos ir jos dažniausiai yra verbalios, verbaliai perteikiamos. Jeigu žmogus gimsta arba, sakykime, kažkas su juo nutinka, kad jis negali verbaliai bendrauti, tai jisai yra faktiškai... Visa visuomenė susitelkia, visa visuomenė turi lūkesčių, kad jis turi verbaliai bendrauti, ir tada jie visi susitelkia priversti kažkokiu tai būdu tą vaiką kažkaip verbalizuotis, nors iš esmės jisai to padaryti negali. Tai va tie išankstiniai lūkesčiai, kurie ateina su labai ilgomis ideologinėmis santvarkos lygmenyje, kaip sakyti, stereotipinio mąstymo tokiom sistemom, tai dar po šiai dienai, nežiūrint, kad mūsų, pavyzdžiui, švietimo dokumentai valstybinio lygmens yra labai labai pažangiai surašyti, bet

praktikoje vis dar gyvuoja tas va toks labai didelis lūkestis, atėjęs iš to stereotipinio mąstymo. Tai, man atrodo, ką yra svarbiausia, kur mums ieškoti reikėtų, tai kaip keisti mūsų požiūrį ir mąstymą, ir nuostatas.

Giedrė Subotinaité

Aš gal tik pridėsiu, kad taip, nori, kaip ir anksčiau, mus sulygiuoti, suvienodinti, nes taip lengviau dirbti.

Viktorija Urbonaitė

Mokytojams?

Birutė Banevičiūtė

Lengviau valdyti, taip, valdyti klasę lengviau, valdyti visuomenę lengviau kai visi daro vienodai.

Viktorija Urbonaitė

Giedre, žiūrėkit, bet sakote sulyginti, suvienodinti ir tas suvaldymas, jisai skamba šiaip baisiai. Mes tampame tarsi sistemos tikrai sraigteliais ir dalimi, ir tai nėra nieko individualaus ir nieko, jokios meilės, čia nėra, ir jokio ugdymo tarsi nebelieka. Kas čia yra ir ar jūs matote pokytį? Ar jis yra, ar egzistuoja įtraukiamame ugdyme, kad mes į tą kūrybiškumą neįgalius vaikus įtraukiame labiau? Ar yra nors kažkoks, na, pavadinkime, pokyčių toks šviesos spindulys?

Giedrė Subotinaité

Jau jisai įžiebtas, tikrai.

Viktorija Urbonaitė

Įžiebtas.

Giedrė Subotinaité

Įžiebtas, ir aš galiu kalbėti tik būtent nuo šokio teatro „Dansema“, kurį pradėjo, dabar Birutė gal primins, prieš kiek metų?

Birutė Banevičiūtė

2016-ais metais mes pirmą projektą kartu su Vilniaus Šilo tada vadinosi specialiąja mokykla, dabar Vilniaus Šilo ugdymo centru pradėjome daryti.

Giedrė Subotinaité

Taip, tai būtent su spec. poreikių vaikais pradėjome daryti šokio projektus, kurie daugeliui atrodė gąsdinančiai, ta prasme, kad ką jie išvis gali.

Birutė Banevičiūtė

Vaikai ką gali, nes mums sakė, kad jie nešoka, sako, jie negali šokti. Sakom, kaip tai negali šokti? Sako jie valso nemoka, polkos. Sakau, nu valso tai gal ir aš nepašoksiu taip teisingai.

Giedrė Subotinaitė

Taip, ir tas pirmas mūsų renginys buvo Rotušėje. Tai ten ir visi Rotušės darbuotojai – ar jie čia nenugriaus tos Rotušės? Žinot, taip, tai...

Birutė Banevičiūtė

Baimių daug labai.

Giedrė Subotinaitė

Daug baimių, nes nežino, kas tai yra, kaip tai atrodo. Tas vat žingsnis po žingsnio ir tarp mokytojų, jie irgi visko bijo. Jie bijo išeiti į viešumą, į tas kultūrinės įstaigas. Jau po truputį tikrai yra dabar bandoma ir daroma. Aš tai galvoju, kad jau yra, bet jis nedidelis labai pokytis. Vis dar reikia rodyti, dar vis reikia, bet šiaip nepasakoti ir neaiškinti, o tiesiog susidurti, ką ir mes dabar su Birutės idėja sugalvota, kad mes su bendrojo lavinimo mokykla Diemedis, yra tokia privati mokykla, ir va su spec. mokykla Šilas rytoj turime irgi labai gražų unikalų renginį-spektaklį, kur šitus vaikus mes supažindinom. Jie kartu šoka viename spektaklyje ir jame irgi daug baimių vaikams, mokytojams. Jie sako, vaikai tie mokyklos, sako, tai kad čia su jais viskas gerai, su tais vaikais. Tai įsivaizduokit kiek yra, net vaikai yra kažko išsigandę, kad kažkokie kitokie vaikai kažkur mokosi specialiose mokyklose, o sutikę jie nustemba, kad gali jie draugais patapti ir patapo.

Viktorija Urbonaitė

Bet, žiūrėkit, tas spindulys, tas pokytis, jis įžiebtas. Ko mums reikia ir ką jūs matytumėte, kad, na, mes nedarome, vis dar nedarome, ko trūksta?

Giedrė Subotinaitė

Mąstymą keisti.

Viktorija Urbonaitė

Visuomenės, suaugusių žmonių?

Giedrė Subotinaitė

Nuo savęs, savęs ir tiesiog irgi pasakot, rodyti, kartu bendrauti, daryti, nes aš šiandien einant į tinklalaidę pagavau save tokią irgi, kas mane nustebino ir nenustebino. Ėjo tokia užsieniečių grupė ir vienas vyras ėjo visiškai basas, bet nu blivus, ten nieko, jie tiesiog dairėsi po senamiestį. Mano pirma mintis galvoje iššokusi – jis nenormalus. Ir paskui pagavau save kokia yra pas mane programa, va tas kitoks žmogus, ir paskui galvoju, gal jam batus pavogė, gal suplyšo, gal trina jam, dar ką nors, paskui pagalvojau, o gal jam taip norisi, gal jis yra savimi. Geras! Tai tiesiog ir matote kiek praeina. Tai mes kiekvienąsyk matydami tą skirtingumą, mes sureaguojame būtent taip, kad jis ne kaip aš. Tai va taip reikia pradėt nuo savęs, bandyt tą įvairovę irgi plėsti savo sąmonėje ir matyti grožį.

Viktorija Urbonaitė

Karolina, kaip yra su tuo broliu, tuo vienu, kitu broliu?

Karolina Zakarauskaitė

Tuo vienu iš brolių. Aš galvoju apie tą pokytį ir aš taip prisimenu mūsų tą kelionę, nes aš vis tiek vyriausia sesė esu šeimoj.

Viktorija Urbonaitė

O kiek jam metų dabar?

Karolina Zakarauskaitė

Jam dabar dvidešimt treji. Tai iš tiesų aš matau tą pokytį. Mes turėjome kaip tik visai neseniai įtraukiojo ugdymo kitą renginį, kur Matas, kuris, tarp kitko, irgi turi Dauno sindromą, jis atėjo ten kaip vertėjas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą, kas buvo be galo įspūdinga. Matas buvo pakviestas lektorės iš Amerikos, nes jie taip užmezgė ryšį ir ją labai nustebino, nors ir jina dirba su negalios bendruomene virš 20 metų. Kadangi jina yra iš Amerikos ir jina kaip sako, mes kitų kalbų nesimokome, mes mokame vieną kalbą, ir tada atėjo Matas, ir jisai pradėjo versti iš lietuvių kalbos į anglų kalbą, nes kiti žmonės nekalbėjo angliškai, o jisai kalbėjo. Ir vat tas momentas, kad atvykusi stažuotei akademikė, knygų rašytoja pasikvietė, kad Matas buvo jos vertėjas, man atrodo, čia rodo tą didelį progresą, kad tas žybsnis jis yra, jis nėra mažytis. Aš sakyčiau, kad jis labai didelis, nes mes jį jau matome ir nacionalinio lygmens renginiuose. Tai man atrodo, kad tai yra daug, tai yra labai svarbu. Suteikti tą erdvę, eterį ir mes tai darome, reiškiasi, mes jau įsivertinom, kad prieš tai žmonės neturėjo eterio, neturėjo galimybės pasireikšti, nes galbūt tie lūkesčiai. Tai, man atrodo, kad to eterio atsiranda vis daugiau. Tai yra labai svarbu. Kalbant apie mano brolio patirtį, tai jisai ėjo į specialią mokyklą ir, žinoma, mano tėvai padarė tą sprendimą dėl kažkokių priežasčių, bet mano viltis, tai aš būčiau labai norėjusi, kad jis būtų ėjęs į bendrojo ugdymo mokyklą. Jam būtų buvę lengviau šiuo metu būti bendroje visuomenė, nes jis vis dar ir yra toje atskiroje specialiojoje įstaigoje, vis dar iki dabar. Jam dvidešimt treji metai. Na, specialiosios mokyklos kartais tampa tuo keliu į kitas specialiąsias įstaigas, tam susitikimui yra sunkiau, sunkiau sukurti tą susitikimą su likusia visuomene. Tai mes, aišku, darome tuos susitikimus per laisvalaikį: einame į muziejus, visokias išvykas planuojame ir t. t. Man atrodo, kad Matui berods yra 13 metų, tai, man atrodo, kad jo galimybės, jo šeimos galimybės yra tikrai gerokai kitokios. Mes daug daugiau žinom apie tai, tėvai turi galimybę kreiptis vieni į kitus pagalbos, daug daugiau turime savitarpio pagalbos grupių. Daug daugiau apie tai tiesiog esame pasiryžę vieni kitiems padėti. Žinome, atpažįstame elgesį kada gal žmogui reikia pagalbos. Žiūrime nebe tik į vaiką, bet kad jis yra kažkokiame aplinkoje, kuriai irgi galbūt reikia pagalbos. Mokytojai taip pat turi daug daugiau priemonių, metodikų darbui su įvairių poreikių turinčiais mokiniais, turi galimybę... Kad ir tas renginys, turi galimybę išvykti, tai, man atrodo, kad šitie dalykai visi yra svarbūs. Ko reikia daugiau arba kam dabar yra, man atrodo, gera galimybė, tai vertinti vieni kitų pastangas. Turbūt, nes yra darbui su negalia ir su žmonėmis, kurie turi negalią, yra labai daug nematomo darbo, labai labai daug nematomo darbo. Man atrodo, jį reikia vertinti, tiek komunikacijoje su tėvais, įvertinti, kad jie už mokyklos gyvenimo gali turėti labai labai didelių iššūkių, sunkumų. Galime kalbėti apie hiperintensyvumą, galime kalbėti apie labai daug tokių situacijų, kurios tęsiasi namuose, tai, man atrodo, žiūrėti į tėvus kaip į tuos žmones, kad jie su negalia gyvena visą savo laiką, tai, man atrodo, tą nematomą darbą kažkaip į kiekvieną žmogų, į kiekvieną mokytoją, švietimo pagalbos specialistą, tėvus, artimuosius žiūrėti kaip į žmones, kurie daro tą nematomą darbą ir būti dėkingiems už tai, visų pirma, man atrodo. Tada nuo čia toliau tie kiti

procesai gali prasidėti. Gali rasti daugiau vietos ir eksperimentavimui, ir bendrai kūrybai, galų gale, kad taip.

Viktorija Urbonaitė

O kaip tie mokytojai, kurie išgyvena dabar didžiulius nerimus ir baimes, priimdami vaikus su negalia ir norėdami irgi turbūt suvienodinti ir kad, na, šoktų valsus. Kaip su jais, kaip su tais mokytojais šnekėtis? Kaip jiems duoti drąsos įpūsti ir įgalinti juos, kad jie pabandytų patys išlipti iš tų stereotipų, tos baimės?

Birutė Banevičiūtė

Čia mes neseniai vedėm seminarus ir Šilo mokykloje, ir paskui Visagine buvome, mokytojams ir netgi tie mokytojai, kurie dirba su tais vaikais, susirinko į tuos seminarus. Tai nėra tai, kad ne tie mokytojai, kur, sakykime, būdavo bendrojo ugdymo mokyklose ir išvis nebuvo susidūrę arba susidūrę su labai labai retais atvejais, čia tiesiog visa klasė tokia buvo. Vis tiktai netgi jiems, dirbantiems tenai, vis tiek aš pasiūliau tokią užduotį atlikti, kad susivokti kaip mes suvokiame, kaip mes patys suvokiame negalią, kas tas yra negalia, negalėjimas kažką daryti, nes dažnai, kiek skaičiau irgi įvairios literatūros, tai ten duoda užduotį. Reiškiasi, įvardinkite, kaip jūs suvokiate negalią, bet aš jiems pasiūliau parašykite vieną savo kokį nors negalėjimą.

Viktorija Urbonaitė

Pavyzdžiui?

Birutė Banevičiūtė

Na, pavyzdžiui, va, mes su Giedre turime labai tokį pasiūlymą. Aš, pavyzdžiui, negaliu vairuoti, nors esu labai koordinuota, labai choreografė, šokėja buvusi, taip? Lankiau vairavimo kursus, bet, na, negaliu. Tiesiog man per daug visko ir mano smegenys, negaliu aš. Bet aš galiu plaukti. O Giedrė...

Giedrė Subotinaite

Aš negaliu plaukti. Ir mane mokino ir trenerė asmeniškai, nu niekaip. Nelaiko manęs vanduo.

Birutė Banevičiūtė

Bet jinai vairuoja.

Giedrė Subotinaite

Labai gerai. Labai gerai.

Birutė Banevičiūtė

Jinai, kiek jau, 20 metų vairuoja, va. Tai dabar toje grupėje mes kai buvome, aš pasiūliau mokytojams, kad jie ant lapuko surašytų. Atsirado dar kokie gal šeši ar septyni mokytojai, kuri irgi parašė: aš negaliu plaukti. Aš jiems tada siūliau, va, sakau, jūs siunčiami į neįgaliųjų plaukti grupę. Dabar visi eikit už durų ir sėdėkite, nes jūs negalite plaukti.

Viktorija Urbonaitė

Bet čia skamba kaip bauda.

Birutė Banevičiūtė

Tai taip, bet taip yra su šitais visais vaikais ir va su tuo požiūriu, jeigu jie kažko tai nedaro, kažkas kitas nedaro, kažko nekalba, na, tai mes juos sugrupuokime ir išsiųskime į kitą kambarį, kad jie mums, kaip sakyti...

Viktorija Urbonaitė

Atsikratyt jais?

Birutė Banevičiūtė

Taip, taip, kad kažkas tegu atsiranda kas su jais ten ką nors paveiks, kol aš čia normaliai dirbsiu su tais, kurie gali plaukti. Suprantat? Ir tada mokytojai iš tikrųjų labai nustebo, tu supranti, kad tu pats turi labai daug ne tai, kad tų negalių, bet negalėjimų ir kai per tokią prizmę pažiūri, tada supranti, kad tas, kuris nekalba, tai nėra su juo kažkas tenai blogai, tiesiog yra vat, na, jie nekalba. Tai tada, nes ten išsivystė toliau – o tai ką daryti su jais, tai gal mokyti plaukti, gal priversti, mesti juos ten į vandenį, kad jie išplauktų. Tai čia va viskas atsispindėjo, visos tos drastiškos priemonės, ką mes iš tikrųjų darome su vaikais, pavyzdžiui, kurie yra autizmu ten pasižymi arba nekalba, arba ten dar su kažkokiais kitais dalykais, ko kažko jie negali ką mes galime. Tai vat šičia buvo labai įdomus ir dar vienas labai įdomus. Aš pasiūliau mokytojams apsikeisti tais lapeliais, perduoti ir tada sakiau apsitarti kas mato. Tai viena, pavyzdžiui, paėmusi savo kolegės lapelį, sako – man atrodo, čia nėra negalia. Suprantate, netgi požiūris vienam žmogui tai jisai rašo, kad tai yra jam negalia, kitas kolega sako – čia nėra negalia.

Viktorija Urbonaitė

Kvestionuojam, jo?

Birutė Banevičiūtė

Taip, tada...

Giedrė Subotinaite

Vertinam.

Viktorija Urbonaitė

Pagal save.

Birutė Banevičiūtė

Taip, taip, lyginam su savim. Tada dar buvo linksmiau, kai sakau – kokia pirma mintis jums būna, kai jūs perskaitėte kolegės negalią? Aš noriu jai padėti įveikti tą negalią. O ta kolegė sako – o aš nenoriu, kad tu man padėtum. Suprantat? Ir va čia suaugę žmonės, mokytojai, kurie dirba su tais vaikais ir va iki tiek reikia eiti į žmonių sąmonę. Ir jie turi tų priemonių, jie žino kaip juos ten mokyti kalbėti, kaip tą mokyt, bet kaip suvokti tą? Yra visiškai vat tam lygmenyje, suprantate, čia ir yra, man atrodo, irgi

dar bėda. Prirašyta daug ir mokymų, ir to, ir ano, kol žmogus neateis per asmeninę prizmę, kaip, sakykime, Karolina brolių turi, taip? Jeigu kažkur nesusiduri konkrečiai per save, tai labai yra sunku visom tom priemonėm naudotis, iš tikrųjų.

Karolina Zakaruskaitė

Bet man atrodo, kad galima pafasilituoti tuos susidūrimus kažkaip.

Birutė Banevičiūtė

Tai, žinoma, tai taip, taip.

Viktorija Urbonaitė

Kaip, kaip? Ką turi omenyje?

Karolina Zakaruskaitė

Būtent va, pavyzdžiui, aš tą filmą, noriu pavyzdį jo duoti, nes kur iš pradžių paminėjau apie neverbalius autistiškus jaunuolius, kur yra tas spektras ir kur tokių mokinių, su tokiais poreikiais bendrojo ugdymo mokykloje retai, nežinau, ar Lietuvoje išvis išvysiu kur nors. Yra sukurtas dokumentinis filmas. Vadinasi „Kodėl taip mėgstu šokinėti?“ ir ką mes jame matom? Mes matome penkių jaunuolių istorijas skirtingose pasaulio vietose. Nuo Jungtinės Karalystės, Indijos, Pietų Afrikos Respublikos, berods, labai labai skirtingi kontekstai, bet mokinių tas intensyvumas poreikio gan panašus. Ir mes matome kaip skirtingai aplinkos ten reaguoja, kokią jie kur gauna pagalbą. Mes matome kaip tai labai smarkiai susiję su kokioje tu aplinkoje gyveni ir tuo požiūriu, ką tu gauni iš aplinkos, kokią pagalbą, kokios negauni. Bet esminis dalykas yra tas, kad kino kalba tie visi įvaizdžiai, garsai, nuolatiniai pasikartojimai, vibracijos, ten spalvos, jos leidžia tau įsijausti į tą, ką reiškia būti *overly stimulated*. Kaip gali jaustis ta perkrova, nes mes tame filme matome, kad tie jaunuoliai, jie turi perkrovas, kaip lietuviškas tas žodis nesu iki galo tikra, bet jos būna labai intensyvios, fizinės. Ir tada šeima irgi reflektuoja ir kalba apie tai, ir ta kino kalba leidžia įsijausti net žmogui, kuris galbūt savo aplinkoje neturi nei autistiško artimojo, niekada netekę susidurti jam. Nežino apie ką tai yra, bet kino kalba leidžia perteikti ir jinau leidžia pasakot tą istoriją nepaliekant vienos tiesos. Nesakant, kad yra šitaip ir ne kitaip, bet leidžia atsirasti tam niuansui, leidžia atsirasti asmeniškumui, leidžia išeiti galbūt su klausimu, kur žmogus gali pasirinkti kas jam jautru, kas jam skauda. Man atrodo, kad mes taip galime pafasilituot tą susitikimą ir kažkaip mažinti tą atstumą per tas kultūrinės priemonės. Ar tai dabar buvo filmas, jūs prieš tai minėjote susitikimą per judesį, ir kažkaip plėst savo sampratą kaip galima judėti.

Viktorija Urbonaitė

Aha, aš norėčiau ir paklausti. Giedre, kaip yra su tuo šokiu, kaip atrakinti žmonės per šokį ir ypač tuos vaikus, kuriuos mes paprastai nustumiame į šoną? Žiauriai pasakiau.

Giedrė Subotinaite

Tai vis tiek, esame mes visi labai kūniški, o spec. poreikių vaikai tą kūniškumą dar labiau jaučia ir per jį perteikia savo pasaulio matymą. Tai būtent vat ir tie įtampų numetimai, ir pasikartojantys judesiai, nes iš tikrųjų viskas – baimė, nerimas, tai dėl to ir yra tas lingavimas, siūbavimas kažkoks. Kūnas labai

protingas, jisai susiima ir jam taip leidžia išgyventi kažkokioje aplinkoje. Tai man tai yra nuostabus įrankis, vat šokis, kalbėti su šitais vaikais, kalbėtis kabutėse. Man, aišku, pradėjo nuo pat pradžių, kadangi aš kūdikiams vedu užsiėmimus ir jie yra irgi dar nekalbantys, tai aš irgi tik turiu įrankį savo kūną ir jų kūną, ir būtent vedu į tą šokio tokią... vat patirti kas tai yra šokis. Tai būtent su šiais vaikais lygiai taip pat aš einu į tą kelionę su savo kūnu, per jų kūną ir mes būtent tik turime taip kontaktuoti. Bet, aišku, tai nėra, kad mes susitinkame ir aš tenai kažką improvizuoju, plaukiuju. Tai vis tiek yra užduotis, kad kas tas yra šokis, kur yra pagrindiniai tie šokio elementai – erdvė, laikas ir judesys arba energija. Aš vis tiek juos įtraukiu, kad jie patirtų tai, kad jie patirtų skirtingus ritmus, skirtingas kryptis, skirtingus ten judėjimus. Aišku, kas labai jiems irgi juos išlaisvina, tai yra naudojamas kažkokių priemonių. Tai ten juostelės, kamuoliukai, kažkokios skarelės lengvos, dar kažkokie tai, kas padeda ten jiems įsijausti. Tai ir aišku, tai nėra taip, kad jie kiekvienam tam užsiėmime iš karto ir nori, ir visa kita. Visai būna. Aš ir prašoku viena kartais ir jie įsijungia kas po mėnesio, kas po pusės metų, nes visą laiką tokiame esi visiškai procese. Irgi vat galvoju, ir Mėnulio kalendorių stebiu, nes per pilnatį labai paūmėja visi emociniai irgi, jautresni jie dar labiau yra ir turi tada kaip tik jų ne kad šokinėjant ten ir kažką džiaugsmingo darom, o pereini į kažkokį tai lėtesnį judėjimą arba išvis ten vartaliojamės ant žemės. Kas kitas pasakytų, kad tai nėra šokis. Tai čia, žinokit, nu tiek visko vyksta tuose užsiėmimuose, kad čia turbūt reiktų pamatyti ir ten metų eigoje tokį pasižiūrėti, nes nei vieno vienodo užsiėmimo nėra, nei vieno vienodo vaiko įsitraukimo, kiek su kiekvienu reikia skirtingai prieiti, bet faktas, kad poveikis yra tiesiog stulbinantis.

Viktorija Urbonaitė

O koks jisai?

Giedrė Subotinaite

Aš galiu tikrai, aišku, ką aš matau, tai, kad jie tai su malonumu ir džiaugsmu pradeda įsitraukti. Atsivalaiduoja, nurimsta, juokiasi, pradeda sakyti naujus žodžius, pradeda šokti kartu su manimi. Kartais būna, kad ir viską atkartoja, ką ten be jokių užduočių. Tėvai pasidalina, kad namuose pradėjo šokti.

Viktorija Urbonaitė

Ar jus graudina tokios situacijos džiaugsmo ašaromis?

Giedrė Subotinaite

Tokia prasmė labai didžiulė. Atsiranda prasmingumas, ne graudulys, bet kad vau, va čia tikrai yra tai, ką man įdomu ir tokia tarnystė savotiška, nes vis tik man mokytojas apie tai yra, kad padėti jiems.

Viktorija Urbonaitė

Birute, jūs prieš tai užsiminėte, kad patogiau yra, pavadinkime kabutėse, išeiti programą, suvienodinti visus, sudėti į dėžutes, lentynas ir tiesiog lengviau taip gyventi. Bet kaip pažadinti mokytojuose tą bendradarbiavimo norą ir norą įtraukti tuos vaikus, kurie yra su negalia? Kaip mums surasti tuos bendrus taškus, kuriuose galėtumėm visi kartu būti viename, neišvarydami tų vaikų į kitą kabinetą, kitą patalpą?

Birutė Banevičiūtė

Nežinau, man atrodo, tikriausiai irgi per bendras veiklas, per pokalbius. Va tokias diskusijas, nes mes irgi dažnai klausiame ir mokytojai būna labai atviri. Sako, kad mes tiesiog bijome, mes nežinome.

Viktorija Urbonaitė

O ko jie bijo konkrečiai?

Birutė Banevičiūtė

Jie bijo neteisingai pasielgti, sakykime, jie nežino, sakykime, vaikas ima staiga klasėje šokinėti ir šaukti, ir jie sako – ir tada kiti vaikai išsigąsta klasėje esantys, ir mes nežinome kaip reaguoti. Nes jeigu bandai tokį vaiką raminti sakydamas „tu nešokinėk, tu kažko nedaryk“, tą, ką jis tuo metu daro, tai šitas neveikia. Čia, ta prasme, kaip žmogui sakyti, kuris vat bijo plaukti, sakyti „tu nebijok“. Na, arba...

Viktorija Urbonaitė

Ir iškart padėjo.

Birutė Banevičiūtė

Taip ir iškart padėjo, ir visi jau nieko nebijo. Tai pasakymas „nebijok“, čia yra pats toksai tuščiausias, kaip sakyti. Dar ką aš noriu papildyti, ką Giedrė sakė, kad apie tuos lūkesčius ir čia galbūt irgi reikėtų daugiau galvoti apie mokytojų lūkesčius, kodėl jie kažko nori? Ir čia tada jau vėl susiduriame, nes mums, Visagine, taip irgi pasakė: „Bet jūs čia kalbėkit su direktoriais, jūs čia kalbėkit su administracijom, mes tai visą šitą suprantame“. Ir čia yra toks, kaip sakyti, tas ratas užburtas, kad kaip ir mokytojai lyg norėtų kažką daryti, ir kaip ir darytų, bet jiems ten tai neduoda to padėjėjo, tai tenai, reiškiasi, sąlygų nėra, tai dar kažkas. O kas tą sprendžia? Direktorius, o direktorius tada – atsakingas steigėjas; steigėja – savivaldybė; ten tada ministerija. Na, ir viskas užsisuka, ir taip ateina ten iki to paties Seimo ir iki dar kažko. Ir galiausiai mes matome, o kas Seime dirba? Kaip sakyti, tie žmonės, kurie užaugo ugdyti tų žmonių, kuriems vaikas skirstėsi į nenormalus ir normalus. Vis dar mes esame...

Viktorija Urbonaitė

Net taip primityviai?

Birutė Banevičiūtė

Taip primityviai, nes nu sakykime aš čia pasidomėjau, kad faktiškai netgi sąvoka tokia, kad vaikas su negalia arba žmogus su negalia mūsų Lietuvos įstatymuose įsiteisino 2005 metais.

Viktorija Urbonaitė

Tai čia beveik vakar.

Birutė Banevičiūtė

Tai čia beveik vakar, o iki tol visi buvo vadinami invalidais, o iki tol visi buvo vadinami nenormaliais, jeigu neatitiko to standarto vadinamo. Tai čia, suprantate, čia tik 20 metelių mes čia, kaip sakyti,

perėjom prie tos sąvokos neįgalumo. Dar kitas yra dar didesnis baisumas apie tą autizmą, dėl to, kad čia jis yra vis dar įvardinamas kaip negalia, nors tai nėra negalia ir jeigu paskaityti dabar pažangių tokių antropologų, tiesiog taip rezonuoja man su daktarės Daivos Bartušienės požiūriu, kur jina sako, kad čia absoliučiai yra mitas, sukurtas, tarp kitko, nacistinėje Vokietijoje, nes Aspergeris, kurį mes čia taip visi linksniuojame buvo nacių gydytojas, kuris atlikdavo eksperimentus su šitais va kitokiais vaikais. Čia, žinokit, yra žiaurūs dalykai kai tu giliau pasigilini kas iš kur ateina. Autizmas, dabar irgi žodis yra neuroįvairovė, lygiai kaip ir Dauno sindromas, nesiskaito jokia negalia, tiesiog jie kitaip, jų kitaip ta genetika. kažkas ten yra kitaip, jie kitaip mato pasaulį, jie kitaip bendrauja, kitaip suvokia ir jūs man dabar pasakykit kodėl jį reikia pataisyti. Dar labai man patinka frazė, čia sako kažkas, kad čia Einšteino, aš nežinau, tokios neradau, bet ji yra nuostabi. Jeigu mes žuvis vertinsime pagal jų gebėjimą lipti medžiais, tai jos visada liks neįgalios. Tai vat mes, kam mūsų visuomenė vis dar... ir ne vien tik Lietuvoj, čia yra daug kur, aš kai pavažinėju po užsienį, tai, žinokit, daug kur čia šitokios pačios yra problemos. Gal tiktai skirtingose šalyse tie vaikai, tie žmonės anksčiau jau jie buvo sugrąžinti į visuomenę, nes ką mes iš tikrųjų padarėme, mes juos pirmiausia išstūmėme, pasakėme: jūs va čia neįgalieji plaukti, čia jūs neįgalieji kalbėti. Dabar mes kalbame apie integravimą, bet kas yra integravimas, kas yra įtraukimas? Mes juos leidžiame ateiti kartu į parodą. Nu ir pakenčiam, jeigu jie tenai šokinėja, bet jūs nusiveskite tą vaiką į Filharmoniją, į kokį nors klasikinės muzikos koncertą. Kiek iš ten sėdinčių žmonių...

Viktorija Urbonaitė

pasipiktins.

Birutė Banevičiūtė

...pasipiktins, kai jisai atsistos, pradės rėkti ir šokinėti? Bet tai yra jo reakcija į muziką, suprantate? Čia yra tiek daug visokių tų, kaip sakyti, kojelių susiejusių, kad čia vien tik mokytojai, tai čia lašas jūroje. Čia yra mūsų visa visa visuomenė, pradedant politikais ir baigiant, nežinau, šlavėjais, kiemsargiais, suprantat. Tai mokytojai čia tiktai galbūt ta dalis, kuri labiausiai dabar yra priversta tuose pokyčiuose gaudytis ir juos bandyti suvaldyti, suprantat. Kaip sakyti, tikrai išmesti jie yra į tą balą ir „plaukite jūs ten kažkaip tai“, o visa kita tai yra tas požiūris, tos nuostatos, tie lūkesčiai, net tie pavadinimai, net suvokimas kas tai yra iš tikrųjų – negalia. Dar, žinokit, dar labai čia dar daug mums reikia, kaip sakyti, kalbėtis, susitikti, matyti, girdėti ir suvokti, kad kitoniškumas tai nėra negalia. Man teko kažkur girdėti, kad užsienyje vartoja, kad tai žmogus, kuris juda vežimėlyje. Net ne tai, kad jis negali judėti. Jis tiesiog, jo judėjimas vyksta vežimėlyje. Tai čia, kaip sakyti, nerodo negalią, o būtent rodo galią ir irgi per mokymus dažnai mes seminaruose sakome, kad jūs žiūrėkit ką tie vaikai gali. Na, jis negali ramiai pastovėti, tai sugalvokit jam ką veikti, kad jam nereiktų ramiai stovėti. Mes savo spektakliuose, kuriuos vat kūrėme kartu su tais vaikais, tikrai ateiname be jokių išankstinių, man visai gražu, net jeigu aš įsivaizduoju, kad visi turi stovėti rankom viršun mojuoti, jeigu trys tuo metu guli, man yra gražu, nes jie vat tuo metu yra taip. Tai ir tada galvokime ką mes išsikeliame aukščiau – savo tas menines ambicijas ar tą vaiko, kaip Giedrė sako, norą būti ir gulėti, nes jis gali ir nenorėti, ir neateiti, ir negulėti.

Karolina Zakaruskaitė

Man norisi dar grįžt šiek tiek prie tų mokytojų ir prie to švietimo kaip srities, nes vis tiek turbūt yra kažkaip priimta, kad tiek ir švietimo įstaigos, kultūros įstaigos ir parduotuvės, kad mes visi vis tiek

gyvename visuomenėje, esam visiškai susiję, bet turbūt nuo švietimo yra svarbu pradėti vien dėl to, kad ir ta minėta patirtis mano šeimoje, kad švietimas tampa keliu į tolesnę atskirtį. Tai tikrai verta nuo čia pradėti, bet aš sakyčiau, kad matyti tos pastangos įtraukčiai ir bendrai tų barjerų pastebėjimui ir įveikimui visur. Kalbant tiek apie kultūros įstaigas, sveikatos priežiūros, verslai daro, visos tos, jų randasi iš tiesų visuose lygmenyse, jeigu taip žiūrime. Tai tiesiog, aš kažkaip gal nesakyčiau, kad tik mokytojų tai yra rolė. Na, bet, kad tai yra didelis klausimas ir kad įtrauktis nėra, neišeina pradėti jos su atsakymais. Nu taip nevyks ir ką minėjote apie tai, kad neužtenka, įtrauktis nebus, kad mes jus įsileidžiame į savo erdvę. Ne, tai bus, kad mes esame pasiryžę gal kažkaip performuoti savo erdvę, kad mes galvojame apie tai kaip čia procesai turės būti šiek tiek kitaip kai jūs ateisite pas mus. Gal kad galėtumėm visi kartu vienodai, lygiaverčiai būti tam procese, tai mes turėsime daryti kažkiek šiek tiek kitaip turbūt, arba tas pasiryžimas ieškoti tų kitų momentų, man atrodo, kad įtraukusis ugdymas yra apie tai. Turbūt iš pradžių kažkaip susitariame, kad mes turėsime tuos kitokius lūkesčius, leisime, kitaip pastebėsime progresą. Tai šitie dalykai svarbūs ir apie tą kitokį kalbėjimą, kitokį būdą į saviraišką, tai aš čia vėl galvoju iškart apie kad švietimo procesas, ir bendrai komunikacija, kad ir tarpusavyje, šeimoje, mes turime būti atviri. Pavyzdžiui, mano brolis irgi nelabai verbalus yra, bet su juo mes labai daug kalbame per žemėlapius ir visiškai jam labai svarbu yra visada žinoti kur tu esi, tavo buvimo vietą, adresą. Jis tada susiranda Google Maps'e ir atranda tą pastatą, kur tu ten esi ir paskui jis man paskambina per Messenger'į, visada paprašo parodyti kur aš esu, aplinkui aprodyti ten pastatą. Tada iš kelionių, pavyzdžiui, jis atsimena, jeigu mes buvome kažkokioje šalyje prieš, sakykime, penkerius metus ir dabar vėl nuvažiuojame ten, ir jis atsimena, kad jis ten kažkur ėjo. Mes važiuojame pro miestą ir jis atsimena, kad mes gerėme kavą kažkokioje kavinėje, kur vau tai yra, niekas daugiau neatsimena tokių dalykų šeimoje, tik jisai vienintelis. Aš buvau čia kaip komandiruotėje Čikagoje ir jie žaidė tokį žaidimą, kur jis po Čikagą vaikšto. Jis tam žaidime nuėjo iki vietos, iš kurios aš jam siunčiau nuotraukų. Va tokie momentai. Tai man atrodo, kad su žmonėmis galima kalbėti žodžiais, laiškais, per judesį, žemėlapius. Tai man atrodo, kad įtraukusis ugdymas, bendrai įtrauktis, tas buvimas kartu yra kūrybiškas procesas pats iš savęs. Tai tos sąsajos tarp įtraukiojo ugdymo ir kultūrinio ugdymo, kūrybiškumo, jos labai labai tiesioginės, visiškai. Dar grįžtant prie Tūkstantmečio mokyklų, iš tiesų, ten netgi yra ir užfiksuotos tos sąsajos tarp šitų dviejų sričių, nes ten irgi yra kalbama apie tai, kad įtraukiajam ugdymui labai svarbu keisti visuomenės nuostatas, mokyklos bendruomenės. Šalia to dirbti, gilinti žinias, planuoti priemones, keisti erdves, tai yra įsivertinti tuos barjerus, įsivertinti kas dabar pilnaverčiai negali dalyvauti tam procese, žinoti dėl ko negali. Čia irgi svarbus momentas. Žinoti kas negali ir tada ieškoti priežasčių dėl ko negali. Ko mums reikia, kaip mes galime pagelbėti. Tai vat šitam projekte irgi yra užfiksuotas netgi tas susitikimas tarp kultūros, kultūrinio ugdymo ir įtraukiojo ugdymo, nes kai kalbame apie nuostatas. Tai čia, kaip minėjo, kad tai yra labai veiksmingas būdas keisti tas nuostatas, tai šitas dabar toliau vyksta, tiek mokyklose, tiek... na, pagrinde mokyklose.

Viktorija Urbonaitė

Kadangi mūsų laikas visai baigia išsekti, jau visiškai, aš jūsų visų trijų norėčiau paprašyti – palinkėkit žmonėms, kurie dirba su negalią turinčiais vaikais ir su paprastom klasėm, iš kur rast tos drąsos ir noro pakeist savo mąstymą, ir kad tas įtraukusis ugdymas taptų kasdienybe, kad tai nebūtų kažkokia išskirtinė tarsi proga pakalbėti apie kokie mes geri, o kad tai būtų visiškai kasdienybė. Ką jūs patartumėte po vieną dalyką? Žinau, kad labai sudėtingą užduotį daviau.

Birutė Banevičiūtė

Vieną galbūt sunkoka. Man atrodo, aš iš asmeninės savo patirties, kai pradėjau dirbti, kurti pradėjom kūdikiams spektaklius ir vaikams su negalia, tai aš labai aiškiai savo menines ambicijas, apie tai, kaip maždaug aš čia labai dabar nustebinsiu pasaulį, pateikdama 76-ą versiją Hamleto, padėjau tas menines ambicijas, nes aš norėjau susikalbėti su kūdikiais, kurie nekalba, ir su vaikais su negalia, kurie irgi dažnu atveju nekalba, ir iškeliau į priekį būtent bendravimą. Aš noriu su jais bendrauti. Tai jeigu aš noriu su jais bendrauti, tai aš randu būdų kaip man bendrauti neverbaliai, o per judesį, sakykime, mano bendravimas. Tai aš daugiau būtent apie tai, kad galbūt mes ne tiek sureikšmintume save, kaip mes čia vat dabar, nes koks didžiausias paradoksas, čia gal netrumpai, bet manau, kad svarbu, kad dažnai mokytojai labai, ne iš blogų paskatų, bet sureikšmina savo vaidmenį, kad aš turiu pakeisti tą vaiką. Aš turiu jį pakeisti taip, kad jis atitiktų sistemą.

Viktorija Urbonaitė

Pataisyti.

Birutė Banevičiūtė

Pataisyti, taip. Jų nereikia taisyti. Jų nereikia keisti. Su jais reikia būti. Tai va tas buvimas kartu ir bendravimas, išsikeliant jį į prioritetą, tai tada labai ir suteikia tiesiog. Mūsų irgi klausia, iš kur, kaip jūs čia darot tokius stebuklus, kaip jūs su tais vaikais susitariat? Jūs ką, ten juos pažįstate metus? Ne, sakau, aš jį pirmąkart matau. Negali būti, tai kaip jūs čia taip? Už tai, kad mes ateiname be išankstinių nuostatų. Mes laukiame, kol jie mums duoda ženklą kaip jie nori bendrauti ir mes tada priimame tą jų bendravimą. Ir va čia atsiskleidžia tada mokytojų kūrybiškumas – kaip surasti tą būdą kartu bendrauti ir būti? Vat būti kartu, man atrodo, čia bent jau man tai padėjo.

Giedrė Subotinaite

Aš gal palinkėčiau čia, prie Birutės, iš to pokalbio, kad pirmiausia savyje atpažinkime tuos galėjimus ir negalėjimus, juos pripažinkime, susidraugaukime, apkabinkime juos visus ir kai tu save pamatysi, tokią visumą su viskuo, tada ir galėsime tuos skirtingus ir įvairius vaikus, mokinius pamatyti, ir tiesiog tada atsiras ir empatija, ir tolerancija, ir mokysimės iš tų skirtingumų, ne tik iš vienodumo.

Karolina Zakaruskaitė

Aš tai galvoju apie tą frazę, vėl trečią kartą į tą filmą referuoju, labai man jis yra įspūdj palikęs. Yra ten pagrindinė žinutė realiai – jei negaliu kalbėti, dar nereiškia, kad neturiu ką pasakyti. Tai, man atrodo, nešiotis šitą labai svarbu, nes visi mes tikrai turime ką pasakyti. Tik nebūtinai visi turime prieigą prie to metodo kaip sau pasakyti. Nebūtinai visi turime mikrofoną. Nebūtinai visi turime kitus reikalingus įrankius. Nebūtinai visi turime tikėjimą. Tai čia galioja tiek mokiniams, tiek mokytojams, ką šiandien minėjome, tiek direktoriams, tėvams, kad mes visi turime ką pasakyti ir tam, kad tai galėtumėm pasakyti, reikia prieiti prie tų metodų. Tai yra kažkaip žiūrėti vieni į kitus per tą ryšį, galų gale, norisi irgi pabaigti su tuo ryšiu.

Viktorija Urbonaitė

Tai aš labai linkiu ir mums pačioms, ir visiems, kurie klausėsi to ryšio ir tos pagarbos, to spindulio, apie kurį kalbėjome, kad jis jau yra įžiebtas, tereikia tiktai pakurstyti. Ne tiktai, čia yra labai daug dar laukia. Čia buvo tinklalaidė „Postūmis: Dialogai švietimo pažangai“ ir šiandien šnekėjomės apie

„Įtraukti per ryšį. Kodėl taip svarbu kūrybiškumas?“ Ir prie mikrofonų buvo daktarė Birutė Banevičiūtė, Giedrė Subotinaitė ir Karolina Zakarauskaitė. Ir šitą visą tinklalaidę vedžiojau aš, Viktorija Urbonaitė. Iki pasimatymo kitais kartais.

Birutė Banevičiūtė / Giedrė Subotinaitė / Karolina Zakarauskaitė

Iki. Iki. Dėkui, viso. Ačiū.